

geformuleerd door Jan Van Damme (KU Leuven) als onderzoeker van de kwaliteit van het onderwijs(beleid)

Vooraf : We formuleren hieronder een aantal beleidsadviezen. Volgens mij gaat het om minimum maatregelen die de volgende Vlaamse regering zou moeten nemen als ze de kwaliteit van het Vlaamse onderwijs wil bevorderen. Vandaar de term 'eindtermen'.

1. Leg vast dat grote veranderingen in het onderwijs op initiatief van de beleidsvoerders (in de ruime zin van het woord) vooraf op hun effect en neveneffecten onderzocht moeten worden.

Dit geldt in het bijzonder voor het invoeren van

- nieuwe eindtermen
- nieuwe leerplannen.

Daarvoor moet dus een proeffase voorzien worden. Dit impliceert ook dat er op het einde van elke graad gestandaardiseerde toetsen over de leerplannen moeten beschikbaar zijn, ook in het lager onderwijs. Die kunnen gebruikt worden bij steekproeven van scholen. Zo'n onderzoek moet vermijden dat het lang duurt voor de effecten zichtbaar worden.

2. Vereis dat koepels die toetsen ontwikkelen deze toetsen over de opéénvolgende schooljaren koppelen, zodat de koepels en hun scholen kunnen vaststellen of ze erop vooruitgaan of achteruitgaan. (Concreter : op het einde van het zesde leerjaar lager onderwijs of op het einde van een graad in het secundair onderwijs, moet het mogelijk zijn de leerlingen een toets voor te leggen die op één lat geplaatst is met de toets van b.v. het zesde leerjaar van het voorgaande schooljaar).

De toetsen die aangeboden worden aan leerlingen kunnen verschillen per leerling, maar moeten wel op eenzelfde schaal staan per klas, per school en per koepel. Als we de beperkte middelen goed willen gebruiken, moet ook een koppeling over de koepels gerealiseerd worden. De toetsen moeten toelaten de leerplannen te evalueren.

3. Voorzie dat voor de goedkeuring van een leerplan vereist wordt dat een hoger niveau nagestreefd wordt dan voorzien in de eindtermen. (Voorzie zo nodig een modelleerplan waarvan kan afgeweken worden.) Het niveau van de leerplannen verhogen is belangrijker dan het niveau van de eindtermen verhogen.
4. Vereis dat uitgeverijen die handboeken uitgeven in de handleiding verduidelijken of en op welke punten de handboeken rekening houden met wat bekend is uit wetenschappelijk onderzoek.
5. Voorzie (voor een aantal echt belangrijke doelen en leerdomeinen) subsidies voor de ontwikkeling van leerlingvolgsystemen die toelaten aan scholen feedback te geven over de leerwinst van hun leerlingen.
6. Neem de meerkost van het aanstellen van een master in het basisonderwijs op in het budget van de overheid (in plaats van scholen daarvoor te laten opdraaien).
7. Bevorder dat Vlaamse universiteiten (in samenwerking met hogescholen) een academische bachelor basisonderwijs aanbieden.

Zo kunnen we weer een sterk publiek aantrekken en een op onderzoek gebaseerde opleiding aanbieden in de didactiek van enkele centrale leerdomeinen. Na die bachelor gaat men voor de schoolnabije eigenlijke lerarenopleiding (en voor andere belangrijke opleidingsonderdelen) naar de hogeschool. De mogelijkheid om al dan niet aansluitend een masteropleiding te volgen wordt voorzien.

8. Laat beginnende leraren aanstellen voor een aantrekkelijke proefperiode (nog aantrekkelijker en langer dan nu al voorzien), waarin ze ruimte krijgen om zich te ontwikkelen en bij te scholen tot volwaardige leraren, met een grote autonomie in hun taakuitoefening. Een gedeelte van de volwaardige leraren, moet in stappen kunnen een masterwedde kunnen verwerven.
9. Stimuleer de permanente vorming van leraren, directies, begeleiders en inspecteurs. Focus daarbij voor leraren op een diepgaande, klasnabije bijscholing inzake vakdidactiek. (Wat het basisonderwijs betreft, leidt dit hopelijk tot meer leraren die zich specialiseren in enkele leerdomeinen, die ze dan hopelijk ook onderwijzen in twee parallelklassen of twee opéénvolgende klassen.)
10. Bevorder meer gestructureerd onderwijs gericht op de cognitieve ontwikkeling in de derde kleuterklas zodat de kansarmen ook daar, zoals in het eerste leerjaar, een gedeelte van hun achterstand inlopen. Zoals steeds zal het sterker stimuleren en ondersteunen leiden tot een grotere betrokkenheid en een groter welbevinden en tot meer kansengelijkheid.
11. Maak eindelijk eens werk van het verminderen van sommige negatieve gevolgen van het zogen. watervalstelsel voor het studie- en beroepskeuzeproces van onze jongeren. Bereid daartoe een ernstige vernieuwing van het algemeen secundair onderwijs voor, voor de daaropvolgende regeerperioden.

Belangrijke doelstellingen die daarbij vooropstaan :

- Elke jongere die dat wenst, krijgt het recht om tot 16 jaar een (aangepaste) vorm van algemeen onderwijs te volgen. (Een positieve vroege keuze voor praktijkgericht, technisch of kunstonderwijs blijft mogelijk.)
- Ons algemeen onderwijs wordt echt algemeen onderwijs, waarin niet bijna exclusief cognitieve vorming beoogd wordt maar ook ruimte is voor volwaardige kunstzinnige, technische en praktische vorming.

Wat de kunstzinnige vorming betreft, kiest een leerling tussen het specifieke aanbod van de kunstleraren van de school voor één specifieke vorm van kunstzinnig onderwijs (ook praktijkonderwijs) gedurende meerdere jaren. Eventueel kunnen sommige leerlingen voor dit onderdeel terecht in het deeltijds kunstonderwijs.

Wat het technische betreft, wordt een stevig meerjarig STEM-programma ontwikkeld, in de eerste fase in principe door een fusie van een technische en een ASO-school (bij voorkeur in combinatie met een sterk pakket talen).

Wat de praktische vorming betreft, die kan verschillende vormen aannemen maar het zou moeten mogelijk zijn om over een periode van 15 à 20 jaar een algemeen vak 'gezonde voeding en koken' te voorzien in alle secundaire scholen waarin toegepast wetenschappelijk denken samen gaat met kooklessen in een didactische keuken, b.v. in het tweede jaar van het secundair onderwijs.

Zo'n algemeen onderwijs waarin sterke vormen van differentiatie voorzien worden, zal onze jongeren meer aanspreken en ze beter oriënteren. Die differentiatie moet niveaudaling voor sterk presterende leerlingen tegengaan.

En passant : de mate van heterogeniteit van een klas is zo groot (of klein) als de leraren aankunnen. Het gaat er dus niet om leerlingen met uitéénlopende capaciteiten en interesses in één klas samen te plaatsen.

12. De regering voorziet een groeipad voor middelen voor onderwijsonderzoek, waarin ruim plaats is voor praktijkrelevant onderzoek, o.a. vakdidactisch onderzoek. Dit wordt gecoördineerd door de overheid en de onderwijskoepels samen, met ruime inspraak van de VLOR.

Waarom ijvert de Vlaamse regering voor een toename van R&D uitgaven voor innovatie van veel andere sectoren (tot 2 of zelfs 3% van de totale uitgaven), maar geldt dit niet voor de belangrijkste sector waar ze zelf voor verantwoordelijk is? Volstaat de nu naar schatting voorziene 0,02 of 0,03 %, om van het onderwijs een aantrekkelijke sector op de arbeidsmarkt te maken?

13. Herstel de (uiteraard ondersteunde én gecontroleerde) vrijheid van onderwijs. Maak het oprichten van nieuwe scholen opnieuw reëel mogelijk. Dit impliceert het voorzien van
 - huursubsidies voor nieuwe scholen die aan de eisen voldoen,
 - haalbare vereiste leerlingenaantallen om een nieuwe secundaire school op te richten.
14. Stop ermee om de Vlaamse onderwijsonderzoekers te proberen te verhinderen om de internationale databanken te analyseren op het niveau van de onderwijskoepels.
15. Bepaal vijf jaar vooraleer een internationaal onderzoek plaatsheeft, of Vlaanderen daaraan deelneemt en welke instantie daarvoor concreet instaat.
(Dan kan Vlaanderen participeren aan de samenstelling van de toetsen – althans in PIRLS en TIMSS – en reeds in het vooronderzoek bijkomende vragen opnemen om het onderzoek relevanter te maken voor het Vlaamse beleid.)

En tot slot : Is een lijstje van 15 eindtermen voor de onderwijskwaliteit echt te veel? Realiseer dan in elk geval (ook) de laatste:

16. Voorzie (de mogelijkheid tot) feedback op elk niveau van het onderwijs, van de overheid tot de individuele leraar en zorg voor diepgaande én aantrekkelijke bijscholingsmogelijkheden.

Slotbeschouwing : Ik heb het grootste respect voor de grote inzet van de overgrote meerderheid van onze leraren, directies, begeleiders, inspecteurs, onderzoekers, koepelverantwoordelijken, ministers, enz. Maar er zitten fouten in ons systeem en die verhinderen dat onze (klein)kinderen/ jongeren maximaal van deze inspanningen profiteren.

Daarom was het nodig enige publieke feedback te geven over de effecten van ons onderwijssysteem (cf. onze recente publicaties).

Als onderzoeker is mijn (uiteraard voorlopige) conclusie daaruit : belangrijk is vooral meer zicht op de effecten van (eindtermen en) leerplannen en meer professionalisering op alle niveaus, maar cruciaal is in het bijzonder een betere samenwerking tussen de overheid en de verantwoordelijken van de onderwijskoepels. Kan Vlaanderen daarop rekenen?